

Хидроними, но медийни заглавия II част. 1911-1944

Живодар Душков

Hidronym , but media headlines (Part II. 1911 – 1944) In the work are examined the Bulgarian media which headlines are To the end of the period (1944) that has been examined in part II their number rises very fast, old headlines are confirmed, new headlines came in the newspaper's market ... And if the first newspaper with a headline, which is a ... , is "Danube" (published in Ruse in 1865), then the last similar publication has the same name, but has been published in September 1944 in Svishtov.

Key words: history of the press, country history, onomastics.

1. 1911-1920

През 1911-1912 година се наблюдава едно интересно явление: вестник, печатан в София, част от чието тираж е предназначен за разпространяване в Македония, излиза с различни наименования. Става дума за вестник „Вардар“ (1 октомври 1911-12 септември 1912 г.). В случая интерес за нас представляват онези променени заглавия, в които фигурират имената на български реки. Така вместо „опасния“ в. „Вардар“, преследван от турската власт в Македония, се появява или в. „**Места**“, или в. „**Струма**“, или в. „**Марица**“. Разбира се, вестникът използва и други имена, които са свързани с Македония (на планината Огражден, на връх Пелистер, на реките Брегалница и Пчиня). Всичко това говори, от една страна, за находчивостта на редактора Данаил Крапчев при надхитряване на цензурата след младотурския преврат [6, с. XIII; 10, с. 549; 11], от втора страна, за богатите му познания за географията на този район, свързани с факта, че е родом от Прилеп, и от трета - за упоритото му служене на една кауза – в случая на ВМО, чийто орган е в. „Вардар“.

По време на Балканската война на Тракийския фронт се разпространява в. „**Мутна Марица**“. Той е хумористичен войнишки вестник, тъй като издаваният от зевзешкото командитно дружество (G. m. b. H.) „Български Ривиера“ в. „Зор-заман“ в броя си от февруари 1913 г. и съобщава за появата на „Мутна Марица“, и се разграничава от него [3, по: 2, т. II, с. 503].

На Северния фронт, но вече по време на Първата световна война, се разпространява пък вестник „**Мътен Дунав**“. Също от съобщение в друг вестник („Балканска поща“) узнаваме, че негов редактор е Ваню Пепеляша. В информацията е записано, че „Мътен Дунав“ е „*орган на непобедимата балканска армия в Равна Добруджа*“, „*издаван в окопите*“ [1, по: 2, т. II, с. 503]. Допускам, че точно този текст е бил подзаглавие на войнишкото издание и редакторите на „Балканска поща“ са го цитирали дословно.

След Русе и Никопол град Лом е третият български крайдунавски град, където се печата вестник „**Дунав**“. Първият брой на седмичника излиза на 23 април 1915 г., но от него са отпечатани едва 5 броя. На 29 май с. г. редакторът-стопанин Ил. Томов прекратява по-нататъшното му печатане. Много е възможно причината за този акт да е друга – вестникът не се вписвал в политическите намерения на правителството, което се стремело в започналата война да обвърже Царство България към Тройния съюз, докато в. „Дунав“ прокарвал тенденция за насочване към Антантата.

На 6 септември 1915 г. с подписването на Българо-германски договор, Тайна българо-германска спогодба, Българо-турска конвенция и др. България се включва в Първата световна война на страната на Германия. обстоятелствата са такива, че тя воюва срещу своите съседи Сърбия и Румъния. Именно на Северния фронт се появява специалният военен всекидневник на нашата войска. Той носи името

„**Дунав**” . Негови редактори са офицерският кандидат д-р В. Д. Ненков, поручик Славов, подпоручик Ризов. Вестникът се печата в Браила, в печатница „Минерва”. Излезли са 283 броя, като последният от тях е отпечатан на 9 март 1918 г. На 7 май с. г. с подписването на Букурещкия договор Румъния прекратява участието си в Първата световна война.

В този период за трети път (след 1879 и 1891-1895) се появява и името Тунджа като заглавие на вестник. Отново той е издаван в Ямбол. Издател-стопанин на седмичника „**Тунджа**” (оригиналното заглавие е „Тунжа”) е К. Павлов. Въпреки че тиражът не е голям (100-450 броя), седмичникът успява да се задържи на вестникарския пазар много години – от 20 април 1919 до 6 март 1938 и от 11 ноември 1945 до 7 март 1949 г. И тъй като действително това е един респектиращ период, при това свързан и с различни политически промени, сътресения, финансови трудности и пр., явно е, че редакторът е съумял „да яхне вълната”. Вестникът е печатан на много места – в Ямбол (печатници „Светлина”, „Просвета”, на Марангозов), Сливен (печатница „Звезда” на Игнат Попов) и Бургас (печатници „Морска зора” и „Зора”).

Вестник „**Типса**” („**Тунджа**”) се издава на турски език в София. Най-ранното сведение за него е от септември 1919 година⁵, но по-всяка вероятност се издава поне от 1912-1913 г., т.е. всички по-стари броеве не са запазени, а съхранените са твърде малко като количество. Въпреки това се знае, че продължава да се печата почти до края на май 1923 г.

В Татар Пазарджик (дн. Пазарджик) на 22 май 1920 г. е отпечатан в. „**Марица**”. Той е списван от редакционен комитет в състав: Костадин Величков (внук), Ив. Ив. Генев, Ив. Илионов и Ст. Арабов. За съжаление не се знаят никакви подробности за вестника [4, по: 2, т. II, с. 250], дори не е известно колко броя са отпечатани от него, до кога излиза и т.н.

През 1920 г. във Варна се печата списание „**Тича**”. То е издание на Варненския спортен клуб „Река Тича”, така че връзката между хидронима и наименованието на месечното списание за спорт и туризъм е най-пряка. Малко се знае за списанието и в реда на предположенията е, че са отпечатани три броя и през ноември с.г. то престава да съществува.

Независимо че изданията в годините 1911-1920 не са много на брой, необходимо е да се отбележи следното:

1. Интересен и несрещан дотук в изложението ни случай е този, когато един вестник да променя при отделни броеве основното си заглавие. Така Данаил-Крапачевият вестник „Вардар” през 1911-1912 г. се разпространява в Македония с имената „Марица”, „Места”, „Струма” и др.

2. Също във военни условия излизат и вестниците „Мутна Марица” (Тракийски фронт, преди февруари 1912 г.) и „Мътен Дунав” (Добруджански фронт, преди октомври 1916 г.). За пръв път се издава вестник със заглавие хидроним и извън границите на Царство България - в. „Дунав”, печатан в Браила през военните 1917-1918 години. В. „Дунав” е и първият от излизащите до този момент вестници, носещи името на реката, който е ежедневник.

3. През 1915. за трети път се появява името на Дунав като заглавие на вестник, но този път е с друг адрес - град Лом.

4. Наименованието „Марица” за вестник в Пазарджик е напълно резонно, тъй като градът е разположен от двете страни на река Марица.

⁵ „Турският вестник „Тунджа” по технически причини няма да излиза до 20 т.м.” – съобщава „Пряпорец” [7, по: 2, т. III, с. 46].

5. За пръв път именно в края на този период се появява и списание, носещо името на река – сп. „Тича”. При това предпочитанията са към славянското име на река Камчия, но заслугите не са на редакционния комитет, а на създателите на варненския спортен клуб, чието издание е и списанието.

6. Макар и в реда на предположенията, но следва да се отбележи турския вестник „Тупса” („Тунджа”)-София като издание, задържало се продължително време - от 1912-1913 г. до 24 май 1923 г.

2. 1921-1930

В град Севлиево през 1921 година отново се появява вестник **„Росица”**. Според редактора-стопанин Никифор Ганев той е *„независим местен лист за политика, общественост и литература”*. Има две годишнини, като сведения за първата липсват [по 9, с. 1: 2, т. II, с. 250], докато втората е фиксирана - от 14 април до 26 август 1922 г., когато са отпечатани 12 броя. И двете годишнини съвпадат с времето на управлението на БЗНС, но вестникът е в негова опозиция.

От 1 до 25 юли 1922 г. в Кърджали излиза в. **„Арда”**. Подзаглавието му е *„независим вестник за политика, литература и информация”* и действително усилията на главния редактор Р. Мутишев са насочени точно към създаване на такава нагласа сред родопското население, че то да насочи своите усилия към издигането на Родопския край (и в частност на Кърджалийския регион) към културно-стопански възход.

1923 година започва с отпечатването на вестник **„Луда Камчия”**. Той е орган на туристите в град Айтос. Вярно е, че през града протича р. Дермендере, даваща началото на Айтоска река, но Айтоският край е свързан непосредствено с поречието на река Луда Камчия и още няколко малки рекички, вливащи се в Черно море. Самата Луда Камчия всъщност е най-големият приток на Камчия – 201 км.

Нарушавайки хронологичния подход, ще отбележа и единствения брой на вестник **„Луда Камчия”**, издаден от айтоския клон „Луда Камчия” на Юношеския туристически съюз (14-21 април 1929 г.).

На 11 и 22 септември 1924 г. в Провадия излизат два броя на „Провадийско ехо”. Трудно е да се отговори защо издаването на вестника е „прехвърлено” в старата столица, но е факт, че на 26 декември 1924 г. във В. Търново се появява в. **„Янтра”**. И той е седмичник, и той е изпълнен с търговски реклами и обявления, и той е информационен лист с незначително – при това - местно влияние. Връзката между двата вестника е налице: програмната статия на в. „Янтра” е същата, която е била вече публикувана в „Провадийско ехо”.

Любомир Бобевски и Дим. Христотодоров издават в столицата списание **„Росица”**. Неговата читателска публика са българските деца и юноши. Смята се, че то е неофициално издание на Светия Синод. В периода 1924-1925 г. са отпечатани 10 книжки.

В същите години във Видин в печатниците Берберов и С. М. Алхалел се издава в. **„Дунав”**. По страниците му са отпечатани новини, решения на Видинския съд, реклами и др. За периода 7 октомври 1924-27 февруари 1925 г. са отпечатани 9 броя.

Редакторът Ив. Велев успява да издаде за времето 12 декември 1926-28 януари 1927 г. само 4 броя от седмичника **„Струма”**. Като местоиздаване на вестника е посочено Перник-Радомир, а печатницата, която е ангажирана с издаването му, е на перничанина Хр. Т. Челебиев.

През 1921 година е планирано на река Въча да бъде изградена водноелектрическа централа, а строителството започва през 1923 г. Именно в периода на изграждането на централата излиза и вестник **„Въча”**, чиято цел е да пропагандира идеята за произвежданата евтина електроенергия. Отпечатани са

само 3 броя (1 март 1926-10 май 1927 г.), въпреки че изграждането на едноименната ВЕЦ продължава още едно десетилетие.

Дряновското туристическо дружество „Андъка“ на 1 май 1928 г. издава литературното издание **„Андъка“**. Необходимо е да отбележим, че Андъка е река в близост до Дряновския манастир и че реката е дала името си и на една от пещерите в района.

С характеристиката *„вестник за просвета, култура и стопанство“* в Кюстендил излиза в. **„Струма“**. През първата (27 октомври 1928-5 октомври 1929) и втората (12 октомври 1929-6 ноември 1930) годишнини са издадени по 50 броя, а през третата (31 декември 1930-30 април 1931) – само 10. И намаляването на тиража (1000-800) също бележи спада на интереса към вестника. Редакторите Васил Янакиев и Георги Иванов ратуват за културно и стопанско издигане на Кюстендил и това се забелязва в акцента на отпечатаните статии.

Първият хидроним, отнасящ се към езеро (макар и рядко, но се среща и терминът *лимноним*) и използван като заглавие на вестник, е свързан с езерата в Рила. Сълзата, Окото, Бъбрека, Близнака, Трилистника, Рибното езеро и Долното езеро са известни като Седемте рилски езера. Като име на туристическо дружество и заглавие на вестник, издаван от негово име, е избегната цифрата. На три пъти в Дупница излиза в. **„Рилски езера“**. Първият вестник е от май 1928 г. Отпечатан е в 500-тен тираж. Година по-късно (12 май 1929 г.) излиза втори вестник **„Рилски езера“**. Този път тиражът е 1200, но за сметка на това страниците са само 2. На Илинден 1929 г. е издаден и третият туристически лист **„Рилски езера“**. И трите вестника са отпечатани в дупнишката печатница на братя Ив. Пилеви, а издателят е клонът „Рилски езера“-Дупница от Юношеския туристически съюз.

На 28 януари 1929 г. във Варна излиза първият брой на седмичника **„Черно море“** като *„народен вестник за обществен и културен живот“*, но от 28 брой променя статута си, става всекидневник и това се отбелязва в подзаглавието му – *„народен ежедневник“*. Негов редактор-стопанин е Александър Великов (едва през 1943 г. е заменен с Драгомир Савов). Вестникът започва с тираж 1000 броя, налага се на вестникарския пазар и достига тираж 9000. Освен това се печата в продължение на 16 години и с издаването на брой 5156 (22 август 1944 г.) приключва своя живот. Тази продължителност, високият тираж, извънредните издания, отпечатването на притурка („Черноморец“) са причини вестникът да се печата в няколко печатници - на Добри Тодоров, „Светлина“, „Взаимност“, „Черно море“, на В. Юрков.

По всяка вероятност в разглеждания период отделните клонове на Юношеския туристически съюз в България имат възможност и амбиция да популяризират своята дейност, защото след вече споменатия туристически клон „Рилски езера“ в Дупница и „Луда Камчия“ в Айтос, и в Севлиево клон/секция „Росица“ от ЮТС издава свои вестници. На 20-28 април 1929 г. излиза агитационният литературен лист **„Росица“**, а година по-късно и агитационният туристически лист **„Росица“**.

Река Росица се влива в р. Янтра при с. Поликраище, намиращо се на територията на община Горна Оряховица и отстоящо на 7 км от града. Най-вероятно това е и причината от 7 септември 1929 до 29 декември 1931 г. в Г. Оряховица да се издава седмичникът **„Росица“**. Редактор на медията първоначално е К. Сим. Минчев, а по-късно – Ас. Ст. Григоров и Звезделин Цонев. От този *„независим информационен седмичник“* са отпечатани едва 35 броя и то при тираж 500 броя.

Кога точно е излязъл първият брой на в. **„Ерма“**, не може да се определи, но се знае, че № 1 от втората годишнина е отпечатан в периода януари-май 1930 г. [8, по: 2, т. I, с.]. Брой 5-и от четвъртата годишнина на вестника пък носи датата 25 май 1937 г., т.е. макар и недобре аргументирано поради загубата на броеве, може да се твърди, че медията е успяла да намери своята ниша поне за периода 1929-1937 г. Редактор на в. „Ерма“ е Захарий М. Пеев от Трън.

На 1 май 1930 г. в София е отпечатан в. „**Марица**“. Той е орган на обединението „Пловдивска дружба“, така че предназначението на този еднократно издаден вестник е да популяризира дейността на сдружението и по такъв начин да спомогне за връзката между пловдивчани, живеещи в столицата.

Еднократно излезлия лист „**Дунавът весело шуми**“ (Лом, 25 август 1930 г.) отбелязвам само като екзотично заглавие, родеещо се с излезлите непосредствено преди него „Черно море се светлей“ (Бургас, 18 април 1930 г.) и „Вятър ечи, Стара планина стени“ (с. Радославово, Пирдопско, 20 май 1930). Всъщност и трите медии са обявени като „орган на обществено-държавническата организация „Велика България“, но на практика са трибуна за лични изяви на Христо Ц. Устабашев.

Изводите, които се налагат при разглеждането на издадените вестници в периода, са:

1. Макар и в продължение само на един месец (юли 1922 г.), но в Кърджали се издава в. „Арда“ и по такъв начин се осмисля връзката река-град, за разлика от 1895 г., когато „Арда“ е назован вестник, излизащ в град Хасково, който не е разположен на арденските брегове.

2. Появяват се нови заглавия, изведени от хидроними: „Луда Камчия“ (1923 и 1929), „Въча“ (1926-1927), „Айдъка“ (1928) и „Рилски езера“ (1928 и 1929).

3. Продължава тенденцията в София да се печатат медии, които да носят заглавия на хидроними, несвързани по никакъв начин със столицата. Такъв е случаят със списание „Росица“ (1924-1925). При отпечатването на в. „Марица“ (1930) в столицата е възсана косвена връзка Марица-Пловдив, тъй като медиата е издание на „Пловдивска дружба“ – обединение на пловдивчани, изселили се в София.

4. След Русе, Никопол, Лом, Браила, в които се издава в. „Дунав“ съответно през 1865-1877, 1902-1904, 1915, 1917-1918, през 1924-1925 г. и във Видин излиза вестник със същото заглавие.

5. Ако в края на XIX век са издавани два вестника „Струма“ (1889 – в София и 1894 – в Кюстендил), ако в началото на XX век броят на вестниците със същото заглавие се увеличава (1901-1902, 1902, 1905 - в Радомир), ако в десетилетието 1911-1920 хидронимът Струма се среща в единични броеве, прикриващи оригинала в. „Вардар“, в разглеждания период се наблюдава: а) затвърждаване на правото Кюстендил да има свой вестник „Струма“; б) разширява се обхватът на градовете, претендиращи да свържат свой вестник с името на река Струма – в случая това е Перник-Радомир (1926-1927).

6. През май 1928 и май и юли 1929 г. се появява първото (и за периода до 1944 г. единствено) използване на хидронима/лимнонима Рилски езера, обвързан с агитационен лист на едноименно дружество – клон на Юношеския туристически съюз в България.

7. За втори път (след 1891-1904) във Варна се печата в. „Черно море“, като вторият вестник надхвърля по живот предшественика си – издава се без прекъсване от 1929 до 1944 г.

8. Независимо че в периода 7 септември 1929–29 декември 1931 г. в Горна Оряховица се издава в. „Росица“, с двата вестника „Росица“, излизали през април 1929 и април 1930 г., град Севлиево затвърждава приоритета си при използване името на реката като заглавие на вестник.

3. 1931-1940

Заглавието „**Росица. 1916-1931**“ на пръв поглед не може да се свърже с никакъв хидроним. Да го разгледаме от две гледни точки. Извън всякакво съмнение е, че в заглавието на вестника е вложено името на реката и това е така, като се вземе под внимание, че вестникът е издание на клон „Росица“ от Юношеския

туристически съюз в България–Севлиево, т.е. медията е свързана най-тясно с вестниците „Росица“, излезли през април 1929 и април 1930 г. в град Севлиево. Втората част от интересуващото ни заглавие („1916-1931“), разглеждана във връзка и с подзаглавието („юбилеен лист“), разкрива, че през април 1931 г. е издаден вестник „Росица“, посветен на 15-годишнината на севлиевския клон „Росица“ от Юношеския туристически съюз в България.

Аналогичен е и случаят с вестник „**Тича**“, отпечатан на 1 юни 1931 г. във Варна. Подзаглавието му е „*спортен клуб „Тича“ 1913-1931*“, т.е. излиза по повод 18-годишнината от създаването на клуба. Действително той е основан на 3 март 1913 г. с името „Галата“, а през 1914 е преименуван на „Тича“. Към обединението е присъединява по-старият като възраст клуб „Спортист“ (основан през 1909 г.) и в резултат на това новото име е Ученическо спортно-туристическо дружество „Тича“ (24 май 1924 г.).

В три броя излиза месечното списание „**Danubo**“ („**Дунав**“). То е издание на русенското есперантско дружество „Солидарност“ и се печата в периода май-юли 1931 г. Главен редактор е Владимир Георгиев.

Общо с 80 броя, отпечатани в две годишнини (8 април 1932-14 март 1933 и 21 март 1933-24 март 1934) излиза седмичникът „**Kara deniz**“ („**Черно море**“). Той е списван на арабица. Любопитно в случая е, че не се издава, както би следвало да се очаква, в някой български черноморски град, а в... Разград.

Само в един брой (27 юни 1932 г.) излиза в. „**Дунав**“, редактиран от Борис Андреев. Като „адрес“ на редакцията е посочен: „София-Плевен“ – всъщност два града, отстоящи на километри от реката. Възможно е това по-общо заглавие да се дължи на програмните цели, които са поставени: да се дава информация за жителите в един по-широк регион – Северна България.

„*Да обедини мислецото гражданство от окръга*“ [по: 2, т. I, с. 190] – такава задача си поставят редакторите Георги П. Домусчиев, Парашкев Хинков, Младен Найденов, Николай В. Ракитин и др., които създават в. „**Vum**“. Амбициозната задача се подчертава и посредством подзаглавието – „*независим вестник за култура, стопанство и обществен живот*“. От него обаче излизат само 3 броя - 2-28 април 1933 г.

Река Вит преминава през Тетевен, Плевен, Долни Дъбник, Долна Митрополия, Гулянци, така че напълно е било естествено именно в Плевен – най-големия град от споменатите, да се появи вестник „Вит“⁶. Както би било естествено подобно издание да има и в другите селища – нещо, което не се реализира до 9 септември 1944 г.

От 11 март 1933 до 12 октомври 1935 г. в Свищов излиза вестник „**Дунав**“. Той е орган на Свищовския околийски културно-просветен и стопански съюз и се списва от редакционен комитет в състав: Янко Енчев, Георги п. Христов, Бончо Чемширов, Еким Цокков. Като „*периодичен вестник за просвета, стопанство и обществени въпроси*“ „Дунав“ публикува културно-исторически, стопански, здравни и др. статии, а също и съдебни обявления, реклами, баланси на дружества и кооперации и др.

Само в тираж 500 броя излиза вестник „**Софийское болото**“ („**Софийско блато**“). Негов издател е Александър Савчук. Отпечатани са само два броя – на 30 юли и 6 август 1933 г. Много вероятно е заглавието да е търсено, защото редакторът афишира медията си като „*периодически злосторителен вестник*“.

Поредният „*вестник за туристка култура и пропаганда*“ „**Росица**“, издание на Юношеското туристко дружество „Росица“ в Севлиево, се появява на 15 ноември 1933 г. За разлика от предшествениците си, излизали в Габрово (1886), Севлиево

⁶ През 1963 г. по идея на Асен Марков, с участието на Георги Стойков, Димитър Бояджиев и Георги Русев се възстановява в. „Вит“, където за първи път печатат Калин Донков, Георги Константинов, Неда Антонова, Маргарита Петкова, Елена Вълкова и др.

(1889, 1921-1922), София (1924-1925), Горна Оряховица (1929-1931) новият в „Росица“ успява да се задържи чак до февруари 1940 г. Разбира се, задължен съм да не премълча поне две обстоятелства: неритмичността в печатането на отделните броеве (6 за I годишнина, 5 - за II и IV, 1 – за III и VI и 2 – за V) и неголемият тираж (60-500).

Трънското младежко бежанско културно-просветно дружество „Западен край“ издава по случай своята десета годишнина списание **„Ерма“** (17 декември 1933 г.). До август 1934 г. в софийската печатница „Бачо Киро“ са отпечатани още 3 броя, в които са поместени статии, свързани с положението в западните покрайнини, ратува се за сближение с Югославия. Тиражът, в който излиза, е 1100-1500 броя.

През май 1934 г. в с. Акчар (Арчар) започва издаването на в. „Акчар“. Селото е разположено при вливането на река Арчар в Дунав, така че е пряка връзката хидроним-топоним, а от там и връзката заглавие на вестник-собствено име на река. От брой 3-и вестникът вече е **„Арчар“**. Издава се до 25 ноември 1937 г. - общо 22 броя.

В „главозамайващия“ за времето тираж 10 000-15 000 излиза детското илюстрирано списание **„Росица“**. Първата книжка се разпространява на 1 октомври 1934 г., а списанието се издава чак до 1945 година. В различни години негови редактори са известни творци и педагози като Дора Габе, Георги Крънзов, Стоян Ц. Даскалов, Тодор Самодумов и др. С публикуваните стихотворения, приказки, гатанки, ребуси и пр., с привличането на творци като Асен Разцветников, Атанас Душков, Лъчезар Станчев, Илия Бешков, Стоян Венев и др. списанието е търсено от своите читатели, което рефлектира съответно върху тиража. То е издание на Общия съюз на българските земеделски кооперации (ОСБЗК).

Орган на ОСБЗК е и вестник „Кооператор“ (1920-1947). Като негово приложение на 1 януари 1935 г. излиза новогодишното вестниче **„Росица“**. В него са поместени творби на П. Р. Славейков, Дора Габе, Ран Босилек и др. И тъй като то е новогодишният подарък на в. „Кооператор“ и желанието е да достигне и зарадва колкото се може повече български деца, тиражът също е голям - 13 000 бройки. А че вниманието на редакцията действително е било насочено към вестничето, разбираме от факта, че първият за 1935 година брой на в. „Кооператор“ е отпечатан чак на 18 януари.

С подкрепата на Дома за изкуство и просвета-В.Търново на 25 февруари 1935 г. излиза първият брой на седмичника за култура и просвета **„Янтра“**. Негов редактор-отговорник е Ст. П. Ралевски. За двете годишнини, в които вестникът е сред читателите си (25 февруари 1935-29 март 1936 и 11 април 1936-20 юни 1937), са отпечатани 100 броя. Вестникът се характеризира като информационна и културно-обществена медия, в която са поместени и статии за стопанския живот на града и Търновския край, множество реклами и др., и е с неприкрити симпатии към управляващата Народнилоберална партия.

Такъв е и вестник **„Арда“**, самоопределил се като *„обществен лист за политическа, стопанска и културна обнова“* в Родопския край. Излиза в Кърджали в тираж 700-1200 – твърде недостатъчен, за да могат да се постигнат поставените цели. Редактор на изданието е Мара Михайлова. От в. „Арда“ са издадени 50 броя, като последният е отпечатан на 19 май 1936 г.

От 21 ноември 1936 г. започва да излиза месечникът на учениците и учителите от Севлиевската учебна околия **„Росица“**. Тиражът (2000-3000 бр.) е индикатор на един постоянен интерес. До същия извод стигаме и като се вгледаме във факта, че през осемгодишния му живот вестникът следва определени правила – последният брой за годишнината е отпечатан през май, а първият за новата годишнина – през октомври; неизменно са издавани по 8 броя; всеки брой е изпълнен с четива, които са подходящи за учениците от основните училища; страниците са изпълнени и с илюстрации...

По случай традиционната среща в Кнежа Оряховско-Белослатинската кооперация „Козлодуйски бряг“ в София в двехиляден тираж е отпечатан вестник **„Дунав“**, редактиран от Кирил М. Пенчев. Това е единичен студентски лист, „роден“ на 28 август 1937 г.

В периода 1935-1936 г. се печата в. „Летовище „Ерма“, а както подзаглавието уточнява, той е *„издание на комитета за детско летовище „Ерма“ гр. Трън“*. Редактиран е от д-р Б. Танчов. Отпечатани са 4 броя. През втората годишнина (1937 г.) вестникът вече е със заглавие **„Ерма“**. Независимо как се наричат - „Летовище „Ерма“ или само „Ерма“, вестниците извеждат имената си от това на река Ерма, а са отпечатани в София заради по-големите печатарски възможности, както например в столицата е печатан в. „Трънски край“ (1923-1933, с прекъсвания).

Аналогичен е случаят и с вестник **„Искър“**. Редактор-издателят му А. Ив. Катерински е с местопребиваване гара Мездра, но изданието се печата в град Враца (в Централна печатница и „Владимир Пършоров“) и в София (печатница „Добринов-Табаков“). Подзаглавието на „Искър“ е *„седмичен вестник за култура, просвета и обществени знания“*. Излиза в продължение на две годишнини - 1 юни 1937-28 май 1938 г. (I) и 3-26 юни 1938 (II), като са отпечатани общо 46 броя. Издаван е в тираж 500 - крайно недостатъчен, за да изпълни и мисията си да дава информация, просвета, реклама...

Прегледът на 30-те години може да се обобщи по следния начин:

1. Условно периодът може да се нарече „Росица“, понеже са отпечатани агитационен туристически лист „Росица“ в Севлиево (1933-1940), сп. „Росица“ в София (1934-1944), страница за деца „Росица“ - дело на колектив от в. „Кооператор“-София (1935), месечен вестник „Росица“ в Севлиево (1936-1944), а на 29 декември 1931 г. е издаден последният 35-и брой на в. „Росица“ (Г. Оряховица).

2. Новите заглавия, изведени от хидроними, са вестниците: „Kara deniz“ („Черно море“), издаван в Разград (1932-1934), „Вит“ – в Плевен (април 1933 г.), „Софийское болото“ („Софийско блато“) – в София (1933) и „Арчар“ – в с. Арчар, Видинско (1934-1937).

3. 50 години след „Искър“ (София, 1886-1887) на гара Мездра се редактира и нов в. „Искър“ (1937-1938).

4. Под заглавие „Ерма“ в периода излизат вестници в Трън (1933) и в София (1937).

5. Появява се есперантско списание „Danubo“ („Дунав“) (Русе - 1931), а на 27 юни 1932 г. в печатница „Типограф“-София, но иначе като издание на редакцията в София-Плевен, се печата вестник „Дунав“, а от 11 март 1933 до 12 октомври 1935 г. в Свищов заглавието „Дунав“ е засвидетелствано като на орган на Свищовския околийски културно-просветен и стопански съюз.

6. Единственият *хелоним*, изведен като вестникарско име, е „Софийское болото“ („Софийско блато“) (1933).

4. 1941-1944

По-горе бе споменато, че през 1913 г. във Варна е създаден спортен клуб, който няколко месеца по-късно приема за свое име името на река Тича. През 1943 г. се навършват 3 десетилетия от основаването на клуба. Именно по този повод на 5 декември 1942 г. е издаден вестник **„30 години Тича“**. Изданието е обемно – в 16 страници, а негов уредник (редактор) е Пейчо Кожухаров. Като аналогия бих посочил заглавието „Росица 1916-1931“ (Севлиево, 1931).

Девет години след спирането на в. „Дунав“ – орган на Свищовския околийски културно-просветен и стопански съюз, отново в Свищов се появява вестник **„Дунав“**. Той почти буквално преповтаря „фирмата“ на издателя от периода 1933-1935 г. и в

подзаглавието посочва, че е „седмичник за културно-просветно и стопанско осведомление“. Редактиран е от Цветан Стойнов и свещ. Хр. Минчев. Първият брой излиза от печат на 2 април 1944 г., а последният (№ 23) – на 9 септември.

Издание на пернишката бранническа младеж е листът „**Струма**“. Отговорността по редактирането на този единичен брой е възложена на Първан Ил. Козаров. Вестникът е посветен на българската храброст и неслучайно е избрана и датата за неговото излизане - 6 май 1944 г. (Гергьовден). Отпечатан е в тираж 1000.

Лютибродското читалище „Пробуда“ издава на 2 юни 1944 г. възпоменателния вестник „**Рашов дол. 21 май 1876 година**“. Заглавието неминуемо визира сражението, проведено между Ботеви четници и турската потеря, при което революционерите намират своята героична смърт. Вестничето е издадено от учениците Иван Първанов и Ганчо Легярски и техния учител Константин П. Тулешков.

Като наблюдение, отнасящо се за периода, следва да се посочи:

1. В годините на Втората световна война продължава издаването на списание „Росица“ (София, до 1944), в. „Росица“ (Севлиево, до 1 май 1944 г.), в. „Черно море“ (Варна, до 22 август 1944 г.).

2. Заглавието на два от излезлите вестници са по-разширени. „30 години Тича“ включва освен хидронима (Тича) и времево измерение („30 години“). Заглавието „премълчава“ нещо важно - липсват кавички в името Тича, а оттам се налага и неправилен и абсурден извод, че река Тича е на 30 години. Въпреки това се подразбира обвързаността с хидронима (спортният клуб е назован на река Тича, а оттам и вестникът се свързва с хидронима). Второто издание е „Рашов дол. 21 май 1876 година“. И при него пряко е посочено хронологично измерение, тъй като точно конкретната дата прави известен в исторически аспект и хидронима.

3. В този период излизат и вестниците с познати от предишни години заглавия - „Дунав“ и „Струма“, но статиите, намерили място в тях, са с прогерманска ориентация поради обстоятелството, че България е воюваща държава.

4. Последният вестник със заглавие хидроним е отпечатан в Свищов през септември 1944 г. и се нарича... „Дунав“. С това сякаш се затваря един кръг, започнал през 1865 и завършил през септември 1944 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За период от 7 десетилетия (1865-1944) са отпечатани ---- вестника/списания със заглавия хидроними. Наблюдателният читател вече е имал възможност да забележи, че 21 реки са дали имената си като медийни заглавия (Айдъка, Арда, Арчар, Белий Лом, Бистрица, Вит, Въча, Дунав, Ерма, Златна Панега, Искър, Марица, Места, Луда Камчия, Росица, Струма, Стряма, Тича, Тунджа, Цибрица, Янтра или Етър). В обзора са включени и заглавия-пелагоними - „Черно море“/ „Evksinos“, заглавие-лимноним - „Рилски езера“, заглавие-хелоним – „Софийско болото“ („Софийско блато“), както и по-различният от другите хидроними – Стремска долина⁷. Липсват заглавия-потамоними, т.е. имена на речни извори, за да можем да кажем, че хидронимите са използвани в цялост - ако не в количествено отношение, то поне в понятиен смисъл.

Селищата, които са обвързани с този вид печатни издания, са: **Айтос** („Луда Камчия“ – 1923; „Луда Камчия“ – 1929); **Арчар**, Видинско („Арчар“ - 1934-1937), **Варна** („Черно море“ - 1891–1904; „Evksinos“ – 1894–1895; „Тича“ – 1920; „Черно море“ – 1929–1944; „30 години Тича“ – 1931); **Велико Търново** („Етър“ – 1880;

⁷ *Хидроними* - собствени имена на морета, езера, блата, мочурища, тресавища, млаки, реки, потоци, долове, долчини, язовири, чучури, стубли, герани, чешми, кладенци“ [5, с. 24].

„Янтра” - 1886–1887; „Янтра” - 1900; „Янтра” - 1924-1925; „Янтра” - 1935-1937); **Видин** („Дунав” - 1924-1925); с. **Вълчедърма** (дн. гр. Вълчедърм) („Цибрица” – 1903); **Габрово** („Росица” – 1886); **Горна Оряховица** („Росица” - 1929–1931); **Дряново** („Айдъка” – 1928); **Дупница** („Рилски езера” – 1928; „Рилски езера” – май 1929; „Рилски езера” - Илинден 1929); **Карлово** („Стремска долина” – 1908-1911), **Кричим** („Въча” – 1926-1927), **Кърджали** („Арда” – 1922; „Арда” - 1935-1936); **Кюстендил** („Струма” – 1894; „Струма” - 1901-1902; „Струма” – 1902; „Струма” - 1928-1931); **Лом** („Дунав” – 1915); **Луковит** („Златна Панега” - 1899-1900); **Лютин брод**, Врачанско („Рашов дол. 21 май 1876 година” – 3 юни 1944); (гара) **Мездра** („Искър” - 1937-1938); **Никопол** („Дунав” - 1902-1904); **Перник** („Струма” - 1926-1927; „Струма” – 1944); **Плевен** („Дунав” – 1932; „Вит” – 1933); **Пловдив** („Марица” – 1878-1885; „Марица” - 1908-1909); **Преслав** („Камчия” – 1908); **Радомир** („Струма” – 1905; „Струма” - 1926-1927); **Разград** („Белий Лом” - 1892-1893, „Kara deniz” – 1932-1934); **Русчук** (Русе) („Дунав” - 1865-1877, „Тапубо” - 1891-1892, „Tuna” - 1905-1910, с прекъсвания, „Danubo” - 1931); **Самоков** („Бистрица” -1906-1907); **Свищов** („Дунав” - 1933-1935; „Дунав” – 1944); **Севлиево** („Росица” – 1889; „Росица” – 1921-1922; „Росица” -1929; „Росица” - 1930; „Росица” – 1931; „Росица” - 1933-1940; „Росица” - 1936-1944); **София** („Искър” – 1886-1887; „Струма” – 1889; „Места”, „Струма”, „Марица” – броеве на в. „Вардар” - 1911-1912; „Тупса” – 1912-1923; „Росица” – 1924-1925; „Марица” 1930; „Росица” – 1930; „Дунав” – 1932; „Ерма” – 1933; „Ерма” – 1933-1934; „Росица” – 1934-1944; „Росица” – 1935; „Дунав” – 1937; **Татар Пазарджик** (дн. Пазарджик) („Марица” - 1920-1921); **Трън** („Ерма” – 1895; „Ерма” - 1929-1937; „Ерма” – 1937); **Хасково** („Арда” – 1895); **Ямбол** („Тунджа” – 1879; „Тунджа” – 1891-1895; „Тунджа” - 1919-1938 и 1945-1949); **Браила** („Дунав” - 1917-1918); **фронтовата линия** („Мутна Марица” – 1913 и „Мътен Дунав” – 1916). Напълно естествено е броят на селищата да надвишава броя на хидронимите, тъй като край бреговете на реките и Черно море са разположени различни поселища, всяко от което „има право” да издава вестник/списяние, заимствано от местен хидроним. София е един от центровете, правещ изключение. За някои от изданията със заглавия хидроним, печатани в столицата, обясненията са свързани с обстоятелства, които не са по-различни от останалите медии (река Искър е свързана със София), за други връзката е косвена (пловдивчани или трънчани, живеещи в столицата, директно посочват обвързаността си с родния край чрез заглавия „Марица”, „Ерма”).

Почти липсват прилагателни имена, изведени от хидронима или отнесени към него. Така извън вниманието ни остават издания със заглавия, в които се включват прилагателни имена - от Дунав („Дунавска поща” – Русе, 1903, „Дунавска трибуна” – Русе, 1908, „Дунавска поща” – Русе, 1923, „Дунавска поща” – Видин, 1925, „Дунавска заря” – Русе, 1924-1925, „Danubia-poste” („Дунавска поща”) – Лом, 1925; „Tuna boy” („Дунавски далечини”) – Плевен, 1927; „Дунавска заря” – Лом-Видин, 1927-1932, „Дунавска трибуна” – Русе, 1927-1935, „Дунавска камбана” – Русе, 1930, „Дунавска песен” – Никопол, 1939-1941, „Дунавски вестни” – Русе, 1939-1944, „Дунавски глас” – Лом, 1941-1944, „Дунавски вестни” – Никопол, 1943-1944 и др.), от Осъм („Осъмски вестни” – Левски, 1928-1935, „Осъмска искра” – Ловеч, 1930-1932), от Искър („Искърски фар” – гара Мездра, 1929-1944), от Струма („Струмски земледелец” – Г. Джумая, 1921, „Струмско ехо” – Перник, 1924-1925), от Черно море (Вж. бележка 2 в I част) и др. Вярно е, че има издания със заглавия от типа прилагателно+съществително име, но като цяло те са един хидроним – Бели Лом, Златна Панега, Рилски езера, Черно море, Стремска долина, Рашов дол. Единствените изключения са включените в обзора два вестника, издавани незнайно къде по фронтовите полета – „Мутна Марица” и „Мътен Дунав”, тъй като прилагателното по някакъв начин се свързва с речните води. Обратно – умишлено съм пренебрегнал вестници от рода на „Нова Марица” (Търново-Сеймен, дн. Симеоновград, 1903-1904) тъй като прилагателното в заглавието не може да се

изведе като характеристика на реката. (Разглеждам обаче „Нова Марица” - Пловдив, 1905-1911, понеже от 6 януари 1908 г. вестникът е с променено заглавие – „Марица”).

И тъй като все пак изследването е посветено на медии, нека да обърнем внимание и на показателите, свързани именно с издаването, и направим своеобразна „топ класация”:

1. Любимите заглавия, използвани от журналистите, са: „Дунав” (12 пъти) „Росица” (11 пъти) и „Струма” (8 пъти).

2. Градовете, които се разкриват като традиционалисти по отношение на заглавията, са Севлиево („Росица” - 6 пъти), В. Търново („Янтра” – 4 пъти) и Кюстендил („Струма”- 4 пъти).

3. В най-много селища - 7 (Русчук, Никопол, Лом, Видин, София-Плевен, Свищов) излизат вестници с хидронима Дунав (на български или на друг език).

4. В най-голям тираж е списание „Росица” (София, 1934-1944) – 10-15 000.

5. Най-много броеве са издадени от в. „Дунав” (1865-1877) – 1172.

6. Най-дълго време на вестникарския пазар се задържа в. „Тунджа” - от 20 април 1929 до 7 март 1949 г. (с прекъсване от 6 март 1938 до 11 ноември 1945).

ЛИТЕРАТУРА

[1] Балканска поща, № 481, 11 окт. 1916.

[2] Български периодичен печат. 1844-1944. Анотиран библиографски указател. Т. I, А-М, т. II, Н-Я, т. III. С., 1962, 1966, 1969.

[3] Зор-заман, № 2, февр. 1913.

[4] Илионов, Ив. Печатът в Пазарджик. – Лъча, № 900, 29 ян. 1944.

[5] Ковачев, Н. Българска ономастика (наука за собствените имена). С., 1987.

[6] Крапчев, Д. Изминат път. 1906-1936. т. I, 1936.

[7] Пряпорец, № 204, 12 септ. 1919.

[8] Светлина за всички, № 7, май 1930.

[9] СевлиеВСки сговор, 1922, № 1.

[10] Топенчаров, Вл. Българската журналистика. 1903-1917. С., 1981, с. 549.

[11] Трифонова, Цвета. Помен за Данаил Крапчев – http://liternet.bg/publish/ctrifonova/d_krapchev.htm

За контакти:

Гл. ас. Живодар Иванов Душков, Катедра „Педагогика, психология и история”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, e-mail: darko47@mail.bg

Докладът е рецензиран.